

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Provinciæ Paraquariæ Societatis Jesv

Techo, Nicolas

Leodii, MDCLXXIII.

Cap. 29. Paraquariæ status.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38528

DIDACUS Torres, inutiles in suo officio moras necere nescius, è Tucumania: metropoli per desertam octoginta leucarum planitiem iter occipit: quâ emensâ, Conceptionis urbi, ad lacum fluminis Rubri positâ, proximus, ab Magistratu inurbanas literas accipit, quibus nomine publico ab ingressu urbis arcebat, monebaturque ut flexo itinere aliò diverteret, ne Indos ab solitis servitiis retrahens Rempublicam turbaret. Provincialis inexpectatâ acerbitate motus, ne dissimulatione malum serperet, per legitimum judicem, litterarum auctore debitis pœnis compefcito, urbem ingressus, coram Magistratu demonstrat, nihil se nec suos ab Regis Catholici placitis alienum docere, nec repugnare iustis ac moderatis Indorum servitiis; sed in id tantum incumbere, ne supra modum cum certo ipsorum & Europæorum damno graventur. Valuit ostentatio fortitudinis ad eludendas dæmonis machinationes, veriti ne accessu Provincialis & ejus sociorum urbs spiritualibus destituta subsidiis, eoque ipsi addictissima, Deo reconciliaretur. Igitur Jubilæum ab Paulo Quinto nuperrimè concessum promulgat per quindecim dies quotidie Concionem cogit, privatis colloquiis technas dæmonum dissolvit; tantumque potuit, ut odio in amorem ac æstimationem verso, Hispani omnes, nemine dempto, nuncio dæmoni remisso, in Christi gratiam per Exhomologesim redire satagerint. Sed misera Frontonum conditio erat, antiquis moribus sub generis humani hostis tyrannide perleverate amantium. Quos dum conspiceret latissimè usque ad Peruvia fines vagantes, & insuper cognovisset Abipones, Mataguas, Naticas, Mogofinas, Tonocotanos, Frontonibus agnatas nationes, Sacerdotum defectu sub eadem tyrannide esse impetus illi fuit, Divi Xaverii exemplo, in Europam renavigandi, & per academias Hispaniæ ac Italiæ quantâ posset vocis contentione Academicos ad commiserationem tot populorum commovendi. Sed vanus erat sine facultate impetus: quare, unico tantum ex his nationibus infante ante mortem baptizato, adverso flumine Argenteo Paraquarioque iter suum continuans, Assumptionis urbem feliciter tandem tenuit; & sub finem anni ab inito sæculo noni Paraquariæ statum hunc fermè reperit.

QUAMVIS Reges Catholici, jam inde ab Caroli Quinti temporibus, Episcopos & Sacerdotes ad Paraquariæ culturam submiserant; rati tamen reperti sunt qui se totos Indorum curæ traderent, nisi quod vir planè Divinus . . . . Bolanjes Franciscanus, incorruptione corporis post mortem celebris, & aliquot ex eodem Ordine præclari viri, egregiam operam sub hæc tempora in excolendis Barbaris collocarint, quorum magnam multitudinem in Assumptionis urbis ditione, quatuor oppidis constructis, immortalem sibi, & Illustrissimo suo Ordini, gloriam pepererunt. Aliquot etiam alia oppida in eadem regione constructa externis Sacerdotibus subdebantur; qui quia Assumptionis urbis & suburbanis regionibus procurandis vix sufficerent, nedum ad longinqua loca extendere se possent, cogebantur Episcopi regiones integras uni Sacerdoti, tantorum laborum impari, committere. Quare miserima erat urbecularum per Paraquariam immenso tractu inter se distitarum, & oppidorum, quâ Ethnicorum, quâ Neophytorum, facies; quorum multi Sacerdotum defectu, nullo Europæorum Indorumque discrimine, Matrimonia lege veteri contrahebant, aut palam pellicatum profitebantur. Deficiente Catèchesei lex Divina & humana pœnitus ignorabatur. Sacrorum usus ferè nullus, factiones, lites, ambitus affatim. Quibus malis quamvis pauci Socii ante fundationem Provinciæ pro viribus remedium attulerant, tamen locorum vastitas, & mali pernicietas multiplicitasque, remedia alia exigebant: quæ tandem magna ex parte adhibita sunt, dum Didacus Torres Assumptionis domum pro potestate in Collegium vertit: nam exinde Barbaries latius expugnata, vitia profligata, ignorantia debellata, & bellum dæmoni majoribus viribus indictum est. Marcellus Lorençana Rector, partitis inter Socios vicibus, adverso Paraquario & ad alia loca longè lateque excurrebat. Impetratum ab Episcopo est, ut anathema diceret his, qui ex villis, pagis, latibulis Indos nondum baptizatos staturis temporibus ad Societatis Collegium non sisterent. Sed quamvis sic in Assumptionis urbe & aliis Paraquariæ locis Societas elaboraret, tamen

longè

CAPUT XXVII.

Didacus Torres Conceptionis urbis in Frontonum finibus x. olt.

Urbes em recipere tenuit

Didacus Torres urbem ad se recipendam adgit.

Urbis inurbanitatem sollicitas officis compescat.

Frontonum misera conditio.

CAPUT XXIX.

Paraquariæ status.

Franciscani Patres aliquot oppida fundant.

Alia Barbarorum oppida ab Sacerdotibus constructantur.

Laboratur penuria Sacerdotum.

Inde vitia ignorantia.

Tota regio ab Societate juvatur.

Ex Regiæ Catholici placito Societatis novæ Barbarorū Provinciæ assignantur.

longè majori ardore animi ad Provincias Ethnicorum Christo subjugandas Didacus Torres ferebatur: quibus votis promovendis opportunus adfuit Ferdinandus Arias Prætor, qui recentissimas ab Rege Catholico litteras acceperat, jubente in Ethnicorum Provincias emitti Religiosos paulò ante ex Europa à se missos, significantesque nolle se armis, sed solà per idoneos viros Evangelii prædicatione Barbaros ad Fidem converti. Quas litteras cum Didaco Torres legendas tradidisset, ipse se statim & suos Regi obsequentissimos fore spondit. Huic rei accessit Illustrissimi Præfulis Paraquariensis postulatum, auxilia ad easdem Provincias Christo lucrandas ab Societate exigentis. Igitur Prætor & Episcopus amplissimas Barbarorum terras Regis Catholici nomine ita commendarunt, ut simul potestatem Societati facerent, nova Neophytorum oppida condendi, templaque erigendi. Prima verò regio, quam excolendam Socii acceperere, Guairania fuit; de qua, quia sæpius dictum dicendumque mihi est, lubet pauca tradere.

CAPUT
XXX.
Guairania
describitur.

1609.

*Quondam
populosa
fuit.*

*De Guairania
urbibus.*

*De Guairania
lapillis.*

*De flore
Granadillo.*

De Guembe

GUAIRANIA Paraquariæ Provinciæ regio ab Oriente Brasiliæ obversa, ab Occidente Paranà fluvio, ingenti interapedine clauditur. Ejus latitudo hinc ab Austro ad Urvaicenses campos, inde ab Septentrione ad sylvas & abvias paludes, incertâ sed immensâ etiam vastitate excurrit. Regio magna ex parte sub Capricorno posita, ob calores immodicos, & humidum solum, æquè ciborum ac morborum ferax est: iisdem nempe causis fertilitatem & febres facientibus. Feris & serpentibus alendis aptior, quàm hominibus. Si tamen Gulmannio credimus, sub Hispanorum in Americam adventum trecenta capitum millia in Guairania numerabantur, incolebantque præsertim Huibai, Tibaxivæ, Paranapanæ, Pirapi, & Paranzæ littora: fidem tantæ multitudinis adstruunt frequentes & pænè continuæ pagorum ruinæ, quas morbi, & Indorum abactores fecere, adeò ut ex tanta multitudine (hac de qua scribimus tempestate) vix quinta pars superesse crederetur. Utriusque urbeculæ Hispani cives eorum posterii sunt, qui ductis in Paraquariam coloniis eò sub medium sæculi præteriti cõcessere. Gens miserimè vivit, nullus panis vescitur, nisi ex mandioca radice confecto, nec carne nisi venatione quasita. Alces multi mactant, quorum animalium ungula Cardiaco morbo prodesse dicitur. Celebrantur Guairaniæ lapilli, quos theca ovali & lapideâ humani capitis magnitudine incrustatos natura, mirâ profus ratione, ostentat. Thecæ hæc lapideæ, terræ visceribus incluse, ubi ad quandam quasi maturitatem pervenerint, non secus ac ollæ ferreæ, quas bombas milites vocant, magno strepitu diffractæ in partes per aëra dissilientes, lapides spargunt planè elegantes; sunt enim pellucidi, alii amethystino janthinoque, illi herbeo prasinoque, plurimi vitreo rubeoque gaudent colore: plerique in adamantina acumina desinunt, tanta varietatis amoenitate, ut gemmarum arculas, si lapillorum splendorem conspexeris, jure dixeris. Sed satis constat hos lapides brutos esse, Foënsibus in agro Leodiensi non absimiles. Quod antequam constaret, Guairaniæ cives his onusti urbem suam deseruisse, & in Hispaniam navigare voluisse, spe immensi lucri, feruntur. Verùm ex itinere retracti, risum quem meruerant reportavere. Passim occurrunt arbores, è quibus balsama eliquantur. Multa etiam fragorum ac fructuum genera, ut cætera Paraquaria, sylvæ suppeditant. Inter flores principem locum tenet Granadillus, Christi pro nobis passi instrumentis nobilis, ex quo flore fructus gignitur, modici ovi magnitudine, cortice dempto suavissimus, adeò ut prototypus esse possit Dominicæ Passionis meditatæ, cui, si demas extremam faciem, mira suavitas inest. Secundùm hunc Guembe in deliciis est, formâ utrimque oblongâ in acumen desinente, & magnitudine palmari, qui cortice fisso ad modum mali punici subflava grana esui præbet. Fructus meræ dulcedinis est, si semen in ipsis granis minutissimum mandendo dentibus non contriveris; nam contritum, acrem faucium dolorem parit. Optimum voluptatis humanæ emblemata, sub dulcedinis specie, si usu teratur, merum fel propinantis. Ipsum semen, si in summitatibus arborum putridis corticibus excipiat, flexuosas fibras funium ad instar in terram librat; quæ hausto terræ humore, radicibusque conceptis, in arbores se rursus, hæderæ in modum, erigentes, uberes fructus ostentant.

Sunt